

В І Д Г У К
офіційного опонента доктора психологічних наук, професора
Романенко Оксани Вікторівни на дисертацію
Корця Андрія Миколайовича
«Психокорекція адиктивної поведінки осіб юнацького віку з обмеженими
можливостями здоров'я», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія

Складність та динамічність сучасного світу вимагає від молоді певних зусиль для успішної соціалізації, підґрунтям якої виступає формування готовності юнаків до дорослого життя. Особливого значення ця проблема набуває стосовно осіб із обмеженими можливостями здоров'я, переважно з інтелектуальними порушеннями, як умови їхньої інтеграції в соціальний простір. Водночас вразливість цієї категорії осіб внаслідок органічних уражень, зниження інтелектуальної та регулятивної функцій психіки обумовлює їх слабку адаптованість до умов життя, нездатність до опору несприятливим впливам середовища, що з великою вірогідністю призводить до формування адиктивної поведінки. Тому сучасний запит суспільства щодо вирішення проблеми соціальної інтеграції осіб із особливими потребами має бути реалізовано через загальну інтенсифікацію психолого-педагогічних розробок в руслі проблеми збереження їхнього фізичного та психічного здоров'я.

У світлі цих тенденцій актуальним є дослідження А. М. Корця, присвячене визначенню наукових засад комплексної психокорекції адиктивної поведінки юнаків із обмеженими можливостями здоров'я. Його актуальність безпосередньо пов'язана з забезпеченням та реалізацією Державних програм щодо надання спеціальної психокорекційної допомоги таким особам, спрямованими на гармонізацію їхнього особистісного розвитку. Закономірним є зв'язок підготовленої дисертаційної роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри спеціальної психології та медицини Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Клініко-психологічні аспекти девіантної поведінки у дітей та підлітків» за напрямом: «Зміст освіти, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів». Тему дисертаційної роботи

затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол 5 від 23 грудня 2010 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол 1 від 26 січня 2016 р.).

Дисертаційне дослідження А. М. Корця має чітку структуру: складається з анотації, трьох розділів (теоретичного, констатувального та формувального етапів дослідження), висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації за своєю логікою відповідає її завданням. Пропорції теоретичної та емпіричної частин дослідження автором дотримано.

Науково-категоріальний апарат характеризується коректним визначенням об'єкту, предмету, мети, завдань, теоретико-методологічного підґрунтя дослідження. Сформульовані завдання підпорядковані меті, засвідчують логічність та послідовність основних етапів дослідження, спрямовані на всебічне опрацювання проблеми та співвідносяться з усіма положеннями наукової новизни.

Вибір методів дослідження забезпечує досягнення мети та реалізацію поставлених завдань. Організаційно-методичні засади проведеного дослідження розкрито повною мірою та на достатньому фаховому рівні. Кількісний і якісний аналіз отриманих даних здійснено кваліфіковано, коректно.

За змістом завдань дисертаційне дослідження є теоретико-експериментальним. Автором здійснено ґрунтовну роботу, спрямовану на проєктування основних положень загальної теорії адиктивної поведінки на потреби спеціальної психології. Системний аналіз наукових досліджень проблеми адиктивної поведінки дав змогу розглянути її з різних теоретичних позицій психологічної та медичної науки. Висновки теоретичної частини дослідження стали відправною точкою для реалізації емпіричного етапу.

В основу дослідження покладено комплекс теоретичних та методологічних положень, які дозволили вибудувати стратегію розв'язання поставлених завдань. Безсумнівною перевагою є розгляд автором поняття адиктивної поведінки у дефектологічному аспекті, з позицій спеціальної психології, що доповнило

комплексний опис цього феномену в сукупності зовнішніх та внутрішніх чинників: вікового, дизонтогенетичного, психопатологічного та особистісного.

Специфічні особливості розвитку інтелектуальної сфери юнаків із обмеженими можливостями здоров'я у сукупності з кризовою симптоматикою юнацького віку обумовили визначення відповідних методичних підходів до її вивчення. Автором розроблено методику дослідження адиктивної поведінки орієнтовно до таких параметрів: 1) ступінь схильності до адиктивної поведінки; 2) визначення типу ставлення до хвороби та інших пов'язаних з нею особистісних порушень; 3) індивідуально-психологічні особливості особистості; 4) особливості потребово-мотиваційної сфери.

У результаті проведеного емпіричного дослідження було виявлено, що юнаки з обмеженими можливостями здоров'я характеризуються більш високими показниками схильності до адиктивної поведінки порівняно з юнаками з нормотиповим розвитком, що надає їй ознак стійкості та вказує на наявність особистісних якостей, що значно підвищують ризик негативних проявів та подальших рецидивів. Одним з найбільш обтяжливих факторів лікування адикції є переважний анозогнозичний тип реагування, що полягає в небажанні усвідомлювати адикцію як хворобу, незнання про її можливі наслідки. Виявлено специфіку преморбідних якостей особистості, що складають передумови для виникнення адикцій, а також встановлено зв'язок між специфікою потребово-мотиваційної сфери особистості та ризиком формування залежності. Визначення передумов адиктивної поведінки цих осіб дало визначати мішені для психокорекційного впливу у комплексі з медикаментозним лікуванням.

Результати проведеного емпіричного дослідження дали змогу розроблення наукових засад психологічної корекції, яка є специфічною за цілями та організацією процесу. Мета психокорекції полягала в коригуванні адиктивної поведінки юнаків з обмеженими можливостями здоров'я на основі урахування їх індивідуально-психологічних особливостей. Суттєвим доробком є запропонована дисертантом алгоритмізація терапії на основі так званої «покрокової моделі», з індивідуальним добором стратегій лікування.

До безперечних переваг дисертації можна віднести:

- Чітку структурованість роботи, що дало змогу автору розглянути предмет дослідження з позицій різних підходів, доповнити існуючі наукові уявлення про адиктивну поведінку дефектологічним аспектом вивчення.

- Аналіз значної кількості джерел, у тому числі й іншомовних, сприяв систематизації вітчизняного та зарубіжного досвіду досліджень, присвячених проблемі адиктивної поведінки.

- Різноманітний методичний інструментарій, спрямований на всебічне вивчення адиктивної поведінки та її особистісних чинників у юнаків з обмеженими можливостями здоров'я.

- Здатність дисертанта до ретельного опрацювання та детальної інтерпретації емпіричного матеріалу, володіння як медичною, так і психологічною термінологією, значна кількість ілюстративного матеріалу з описом клінічних випадків реабілітації алкозалежних.

- Дослідженню притаманна виражена наукова новизна, що полягає у визначенні поняття адиктивної поведінки як дефектологічної проблеми та її комплексному опрацюванні, вивченні психологічних передумов та формування адиктивної поведінки у юнаків з обмеженими можливостями здоров'я, обґрунтуванні відповідних психокорекційних впливів.

- Результати дисертаційного дослідження мають безсумнівну практичну значущість. Вони можуть бути застосовані у психологічній просвіті, сімейному консультуванні, психопрофілактичній та психокорекційній роботі, у практичній діяльності психотерапевтів та наркологів.

- Висновки роботи сформульовано чітко та лаконічно, відповідають поставленим завданням дослідження.

Вірогідність отриманих у дослідженні результатів забезпечується валідністю та надійністю дослідницьких методів, коректністю кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, достатнім обсягом вибірки (122 особи), а також результатами апробації та практичного впровадження результатів дослідження.

Робота характеризується структурованістю та логічністю викладеного матеріалу. Зміст дисертації повністю розкриває обрану тему та відповідає завданням дослідження. За змістовими та формальними показниками (обсяг, структура, ілюстративний матеріал тощо) дисертація задовольняє вимогам до кандидатських дисертацій. Автореферат повністю відповідає змісту дослідження. Основні положення дисертації висвітлено у 14 публікаціях, з яких: 1 стаття у науковому періодичному виданні зарубіжної держави; 2 статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз з психології; 4 статті у наукових фахових виданнях України з психології, 7 публікацій апробаційного характеру.

Водночас дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні положення, що дає підстави для висунення таких зауважень:

1. На констатувальному етапі дослідження ґрунтовно описано дефіцитарні особливості потребово-мотиваційної сфери юнаків з обмеженими можливостями здоров'я, що вбачається доволі складним психокорекційним завданням. Потребує уточнення, за якими напрямками здійснювався вплив на потребово-мотиваційну сферу цих осіб?

2. У психокорекційній роботі здатність до переносу застосовувалася в якості компенсаторного механізму, що дало змогу сформувати адаптивні форми поведінки у юнаків з обмеженими можливостями здоров'я. Водночас саме така здатність є найбільш слабкою у цієї категорії осіб, враховуючи наявність у них інтелектуальних порушень. Яким чином стимулювався розвиток цієї здатності у юнаків у процесі психокорекції?

3. У роботі визначається короткотривалий характер психокорекції, але відсутні дані щодо апробації більш подовжених термінів психокорекційного впливу, що дало б змогу підвищити та закріпити його ефективність.

4. Термінологія дисертаційного дослідження включає одночасне застосування понять «залежність» та «адикція». Чи розмежовує автор ці поняття, або використовує їх як синонімічні?

Наведені вище зауваження не зменшують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження Корця А.М. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми, що була вирішена в ході проведеного дослідження, підкреслюють внесок дисертанта у розвиток спеціальної психології в Україні.

Висновок. Дисертаційне дослідження Корця Андрія Миколайовича «Психокорекція адиктивної поведінки осіб юнацького віку з обмеженими можливостями здоров'я» є цілісною, завершеною, самостійною, теоретично і практично значущою роботою, у якій здобуті матеріали, важливі для вирішення актуальних для спеціальної психології і корекційної педагогіки завдань. Робота відповідає вимогам, які висуваються до кандидатських дисертацій – пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» із змінами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, та вимогам МОН України, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, Корець Андрій Миколайович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія.

7 грудня 2021 р.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

Оксана Романенко
Оксана РОМАНЕНКО

